

41. Биковський Л. Книгарні – бібліотеки – академія. Спомини (1918-1922) / Л. Биковський. – Мюнхен : Видавництво «Дніпрова хвиля», 1971. – 153 с.
42. Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади / Г. Костюк. – Едмонтон : Канадський інститут українських студій ; Альбертський університет, 1987. – Книга перша. – 743 с.

The article analyses the recollections of state and public-cultural figures, who personally were involved into the foundation and forming of Kamyanets-Podilskyi State Ukrainian University. Among them the materials of I. Ohiyenko, who through the prism of autobiographic chronological canvas analyses different aspects of functioning of the educational establishment, are of special importance. The questions, connected with the foundation of high school in Podillia region, forming its professors and teachers corporation, participation in these processes of the state and scientific-educational figures are in professor's eyesight. To the group of recollections of the state-political figures should be referred the works of the head of Podillia province district council V.K. Prykhodko, the head of Kamyanets-Podilskyi district council O.M. Pashchenko and the representative from the National Union at the celebration of educational institution opening M.Y. Shapoval.

Key words: Kamyanets-Podilskyi State Ukrainian University, recollections, national university forming, high school, professors and teachers corporation, I. Ohiyenko, V.K. Prykhodko, O.M. Pashchenko, V. Bidnov, D. Doroshenko, L. Biletskyi.

Отримано: 04.10.2015 р.

УДК 821.161.2-23.09(092)

В. П. Атаманчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ДУХОВНИЙ ІДЕАЛ У МІСТЕРІЇ ІВАНА ОГІЄНКА «ДО ЩАСТЯ!»

У статті проаналізовано особливості ідейно-художнього змісту твору Івана Огієнка «До Щастя!», досліджено основні художні проблеми твору, визначено філософські виміри їх інтерпретації, простежено основний конфлікт у містерії, окреслено своєрідність світовідчуття та духовного пошуку дійових осіб.

Ключові слова: ідеал, ідея, духовність, конфлікт, художня умовність.

Ідея духовності у творчому доробку Івана Огієнка є однією із визначальних: «Різноманітна жанрово й тематично, а також концептуально Огієнкова спадщина свідчить, що тема духовності народу, проблема душі є однією з головних» [1, с.128]. Він замислюється над проблемами універсального характеру, зміщуючи увагу до духовної сутності людини: «Огієнків екзистенціалізм щодо обоження людини – то системний підхід до особливого внутрішнього світу її, світу багатшарового, багатгранного, особливо коли йдеться про вирівнювання неоплатонівських рівнів буття (Єдиного, Розуму, Душі)» [1, с.125].

У творі «До Щастя!» Іван Огієнко постає як філософ і аналітик, він замислюється над найгострішими проблемами людського буття, простежує його універсальні закономірності: «Синтетизм Огієнкового осмислення поняття «душі» впливав із його глибокого знання «Старого Світу», сутності біблійних ідей і пізніших філософських епох – Середньовіччя, Відродження, Нового Часу, новітніх напрямів і течій – аж до екзистенціалізму» [1, с.128].

Іван Огієнко використовує у творі засоби художньої умовності: показує складові частини людської сутності: Серце, Розум, Душу, Волю, Тіло, які з'являються тоді, коли старий хворий чоловік Василь засинає. Василь замис-

люється про своє життя, про різні прагнення, розмірковує про те, куди його завели хибні уявлення про життя:

У вас шукав собі Спасіння,
Життєві Ідеали, –
А ви, як мрячна ніч осіння,
Всі Зірочки покрали...[2, с.111-112].

В уявленні Василя ідеал і дійсність протиставляються, ідеал – омана, яка зникає:

І тихо квіточка зів'яла
Й спустила крилонька спроквола, –
Й листки опали з Ідеала,
І зуби щирить дійсність гола...[2, с.115].

Він жахається від того, як усе змінюється і втрачає свою первинну подобу:

Коли оглянусь на минуле,
В очах аж темно стане:
Щасливе все – тепер нечуле,
Й бридке – колись кохане...[2, с.112].

Шукав я Щастя спраглим скоком,
Воно ж втікало, мов та тінь,
Й пізнав на старість, що під боком,
В мені самім його глибінь...[2, с.116].

Прикметна назва другої дії «Щастя людини – в гармонії її духових сил». Автор стверджує врівноважене співіснування різних частин, які разом складають цілісність нерозривну. Протиборство цих частин неминуче призводить до страждань. Розум Василя говорить про це:

Чого ви завжди, як ті півні?
Без сварки вам немає й дня, –
У бога всі ми милі й рівні,
Галузки всі одного пня [2, с.122].

Іван Огієнко визначає основне людське прагнення і показує різні рівні його осягнення, тлумачення та втілення: «... Душа, Серце, Тіло й Розум...проводять дискусію про найголовніше в житті своєї Людини – про Щастя.» ...[2, с.117].

Тіло Василя проголошує ідею незнищенності, перетворень і колообігу, про рівноцінність усього створеного:

Я невмируще, як тварина,
Міняю тільки форму в творі,
Сестра мені – ніжна билина,
Брати мої – пташки та Зорі...
Ніщо безслідно не зникає
У цілім Божім Свіготворі,
Тому й мені кінця немає
В біжучім вічному перетворі [2, с.121].

У житті людини відбувається постійне протиборство різних начал, це призводить до сумного закінчення, про що говорить Ангел-охоронець:

І завжди так ведеться звіку:
Душа та Тіло йдуть невраз,
А це загибель Чоловіку,
Й в незгоді Дух йому погас...
.....

Погляньте, – онде ваша жертва,
Що Щастя прагла цілий вік, –
Лежить безсила, напівмертва:
Це гордий Божий Чоловік! [2, с.125].

Сам Василь також усвідомлює причини своїх страждань – постійну роздвоєність. Щастя у єдності та узгодженості, про це говорить Тіло:

Ми мусим жити тільки в згоді,
І Зло з Землі тоді мине,
Сваритись нам безкарно годі, –
Хай світить Щастя нам ясне! [2, с.130].

Та Душа, Серце і Розум прагнуть високостей Духу, але не можуть досягнути і не знають як це зробити. У кожного з них є власні сподівання на омріяне Щастя, але Ангел-охоронець вказує їм на примарність і хибність їхніх уявлень, знову говорить про єдність:

Бо тільки в згоді Духа й Тіла
Засяє щедро Щастя нам,
Й тоді Господня думка сміла
Відкриється Його синам [2, с.132].

Щастя у творчій праці і у служінню народів. Це взагалі одна із основоположних ідей у творчості Івана Огієнка, він став одним із пристрасних захисників української ідентичності. Він дуже глибоко розумів важливість кристалізації національної першооснови: «І тоді вже Пророки воздвигли програму спасіння, – національну ідею: берегти свою Віру, свої звичаї, свою мову і тим зберегти національну істоту свою» [3, с.9].

І. Огієнко простежує зв'язок індивідуального буття людини і буття народного, стверджує його внутрішню органічність і неперервність: «Так і кожна людина виявляє на собі і в собі все, що складає культурне вікове багатство народу, який його породив» [3, с.10].

Ангел-охоронець показує правильний шлях через об'єднання у єдине ціле:

Хай Розум, Воля й Серце в Тілі
З Душею в злагоді живуть,
Тоді Сини ви орлокрилі,
Й щаслива буде ваша путь! [2, с.137].

Воля говорить про невлімові внутрішні відчуття, невіддільні від самої людини: «Немов той легіт на озерці». Ангел вказує на щастя у самій людині, якого вона не помічає у боротьбі, і шукає по світах:

Бо Щастя правдиве лиш в тому,
Щоб чутись щасливим самому! [2, с.145].

Він говорить про відносність принад зовнішнього світу, які відволікають увагу від головного – внутрішніх відчуттів, від того, що визначається Серцем. Внутрішні поривання, мрії потребують втілення, яке саме по собі прекрасне, але людині не дано пізнати, до чого це призведе. «Взагалі, за Огієнком, душа – явище багатомірне, як і сам світ, складність її взаємин із матеріальним світом пояснюється складністю самого світу, створеного Богом» [1, с.129].

Міркування про щастя відзначаються філософічністю, широким охопленням різних аспектів людського життя, показом явищ і процесів з різних точок зору і непізнаваністю та невизначеністю їх:

Дорога до Щастя простора,
Та часто воно – лиш омана,
Й сміється з нас дійсність сувора,
Що пестила нас, як кохана [2, с.143].

Ангел говорить про переходи від безмежної радості до безмежного горя у людському житті. Врівноваженість різних начал, які не протистоять одне одному, а правильно взаємодіють, структурує мінливе земне життя, являє собою те, що триватиме, коли все закінчиться:

Все Щастя Людини в спокої,
В гармонії Духа та Тіла... [2, с.154].

Щастя складається з Божественного осягнення єдності у творчій праці:

Найбільше Щастя – жити з Богом
Усе життя у згоді повній, –
Щоб пахло Райським нам Чертогом
У праці відданій, любовній! [2, с.156].

«Одушевлення людини, стабільність повнокровного душевного життя асоціюється з усім рідним і самою тривкістю цього рідного (з огляду на його збереження і розвиток)» [1, с.125-126].

Іван Огієнко у своєму творі говорить про духовне начало, яке робить можливим існування людини і Всесвіту. Одна з важливих складових на шляху до щастя – жертвовність як здатність розчинитися в єдиному цілому і здійснити щось заради цього цілого. Правильність обраного шляху і відчуття єдності дає сили пройти крізь страждання. В образі ангела втілюється та внутрішня сила, яка направляє людину і не дає сплутати справжнє щастя з оманами.

Василь у старості приходиться до розуміння людського життя як постійної боротьби між тілом і душею, між небесним і земним, що призводить до роздвоєння, робить людину слабкою. Він і говорить про щастя у спокої, коли збирається його родина. Кожен з них, Василь, Марина, Іван шукали щастя, якогось їм було замало, розтративши при цьому внутрішню силу на омани. Але їхні життєві перипетії привели до розуміння справжніх цінностей – тих, якими нехтували, у зовнішніх пошуках.

Список використаних джерел:

1. Тіменник З. Іван Огієнко (Митрополит Іларіон). Життєписно-бібліографічний нарис. Наукове товариство імені Шевченка у Львові. Визначні діячі НТШ, №6 / З. Тіменник. – Львів, 1997. – 230 с.
2. Митрополит Іларіон. Твори. Філософські містерії / Митрополит Іларіон. – Вінніпег : Trident Press Ltd, 1957. – Т. 1. – 336 с.
3. Митрополит Іларіон. Книга нашого буття на чужині. Бережимо все своє рідне! Ідеологічно-історичні нариси / Митрополит Іларіон. – Вінніпег : Українське Наукове Богословське Товариство, 1956. – 169 с.

Aesthetical peculiarities of Ivan Ohienko' play «To Happiness!» are analyzed in the article, main problems are investigated, philosophical aspects of its interpretation are defined/ The main conflict in the play is analyzed and specifical features of characters' spiritual ideals and search are shown.

Key words: ideal, idea, spirituality, conflict, aesthetical peculiarities.

Отримано: 01.10.2015 р.